

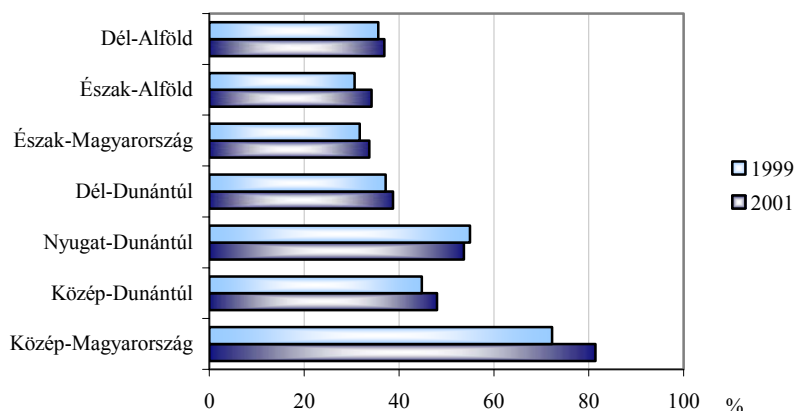
A régiók gazdasága

Az Európai Unió területét a NUTS nómenklatúra (Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques) szerint osztották különböző szintű régiókra. Jelen elemzés a NUTS 2 szintű területi egységekkel, a régiókkal foglalkozik. Az ilyen régiókból az EU régi 15 tagállamában 213, a 10 újonnan csatlakozott országban 41 található. Az egyes régiók gazdagságának, életszínvonalának összehasonlítására leginkább alkalmazott statisztikai jelzőszám az egy főre jutó bruttó hazai termék. Ez az indikátor megmutatja az adott régióban előállított áruk és szolgáltatások értékét egy lakosra számítva. (Mivel azokban a régiókban, ahol sok ingázó dolgozik, az eredmény torzul, más számítási módot is figyelembe veszünk.)

2001-ben az **egy főre jutó regionális GDP** az EU akkori tagállamaiban 12 308 (a görög Dytiki Ellada) és 61 316 vásárlóerő-paritáson számított euró (Belső-London) között volt. Az EU-15 átlagát (23 338 euró) 100-nak véve 53 és 263 a két szélső érték. Az EU regionális politikájában lényeges szerepet betöltő strukturális alapokból lehívható források elnyerésénél fontos kritérium, hogy az adott régióban az egy főre jutó GDP nem éri el az EU-átlag 75%-át. 2001-ben összesen 43 ilyen régió volt az unióban: a legtöbb görög és portugál régió, 10 német, 6 spanyol, 5 olasz, 4 brit és két belga. Összesen 71 millióan éltek ezeken a területeken, ami az unió teljes lakosságának közel ötödét jelenti.

A 2004. május 1-jén csatlakozott országokban az egy főre jutó GDP 6758 (a lengyel Lubelskie) és 31 639 euró (Prága) között mozgott 2001-ben. Az EU-15 átlagát csak a prágai és a pozsonyi (23 782 euró) régió haladta meg. Az EU-15 átlagának 75%-át a fent említetteken kívül Ciprus és Közép-Magyarország haladta meg, az EU-25 átlagának 75%-át már Málta is.

Egy főre jutó GDP a magyar régiókban az EU-átlag százalékában

A régi és az új tagállamok egyesített „rangsorában” a legszegényebb 10 között 6 lengyel, 1 szlovák (Východné Slovensko), két magyar (Észak-Alföld és Észak-Magyarország) régió, valamint Lettország található. A leggazdagabb 10 között változatos a kép, 8 különböző régió EU-tagállam régiói sorakoznak itt. Prága ebben az összesített rangsorban is előkelő helyet foglal el (16.), Pozsony, Közép-Magyarország, Málta, Szlovénia, a lengyel Mazowieckie számos uniós régiót megelőz. A mezőny végén gyakorlatilag egy blokkban helyezkedik el a

csatlakozó országok többi régiója, csak 3 görög (Dytiki Ellada, Anatoliki Makedonia, Ipeiros) és egy spanyol régió (Extremadura) áll hozzájuk hasonló szinten.

Nemcsak a 15 régió tagállam között, hanem az egyes tagállamokon belül is számottevőek a **regionális különbségek**, különösen a brit, a belga és a portugál egyenlőtlenségek szembeötlőek, Nagy-Britanniában a leggazdagabb régió egy főre jutó GDP-je 4,4-szerese a legszegényebbnek, Belgiumban ez a hányados 3,1, Portugáliában 2,9.

A regionális különbségek az EU-15 egészét tekintve 1996 és 2001 közt mérséklődtek: 1996-ban a leggazdagabb és legszegényebb régió közti különbség még 5,6-szeres volt, 2001-ben 5-szörös. Az egyes tagállamokon belül azonban nem mindig észlelhető konvergencia: mérsékelt csökkenés a leggazdagabb és legszegényebb régió közti szakadékot tekintve Olaszországban, Görögországban, Hollandiában, Ausztriában és Portugáliában ment végbe, Nagy-Britanniában viszont kifejezetten nőtt a különbség: 3,6-ről 4,4-re.

A csatlakozó országok közül csak Csehországot, Magyarországot, Lengyelországot és Szlovákiát vizsgáltuk, mivel a többiek csupán egy NUTS 2 szintű régióból állnak. 2001-ben Magyarországon 2,4-szeres volt a különbség, ugyanannyi, mint 1999-ben. A másik három új tagállamban valamivel nőtt az eltérés a skála két végpontján elhelyezkedő régiók között. Az összes újonnan csatlakozott országot bevonva a vizsgálódásba azt látjuk, hogy a leggazdagabb régióban 4,7-szerese az egy főre jutó GDP a legszegényebbnek, miközben ez a hányados 1999-ben még valamivel alacsonyabb, 4,3 volt.

A 25 tagú EU 253 régiója közül a legszegényebb (Lubelskie) és a leggazdagabb (Belső-London) közti különbség 9-szeres volt 2001-ben, míg 1999-ben valamivel kisebb, 8,5-szeres.

A regionális különbségek egy országon belül abból is eredhetnek, hogy egy **gazdasági centrum** magasabb szinten fejlődik, miközben az ország többi régiója nagyon hasonló egy főre jutó GDP-vel rendelkezik. Szlovákiában és Csehországban 57–60%-kal volt kevesebb a második leggazdagabb és a legszegényebb régió közti hányados, mint ha a leggazdagabbhoz viszonyítottuk volna a legszegényebbet, de Spanyolországban, Nagy-Britanniában, Belgiumban, Finnországban, Magyarországon és Svédországban is 30–50%-os volt a csökkenés. Ez arra utal, hogy ezekben az országokban egy régiónak van domináns szerepe a gazdasági életben, az ország többi részén azonban jóval mérsékeltebbek a regionális különbségek. Ezzel szemben Hollandia, Olaszország és Németország kifejezetten többcentrumú.

A **régiók fejlődését** lemérhetjük azon, mennyire változik az egy főre jutó GDP az EU átlagához viszonyítva. Legjobban Belső-London javított a pozícióján 1999 és 2001 között, mintegy 20 százalékponttal, továbbá hasonló mértékben (+19 százalékpont) lépett előre a görög Sterea Ellada, valamint a holland Groningen (+17 százalékpont). A többi régiónál egyszámjegyű volt a javulás. A legtöbbet a németországi Schwaben (–6 százalékpont) és Berlin (–5% százalékpont) helyzete romlott a vizsgált két év alatt. A dinamikusan fejlődő régiók közül Belső-London már 1999-ben is a legmagasabb egy főre jutó GDP-vel rendelkezett, Groningen is az átlag 116%-át érte el a bázisidőszakban, míg Sterea Ellada éppenhogy meghaladta az átlag 75%-át. A legnagyobb mértékben visszalépő németországi Schwaben régió egy főre jutó bruttó hazai terméke 1999-ben még 6%-kal meghaladta az EU-15 átlagát, 2001-ben azonban már azonos volt vele. Berlin színvonala egy valamivel átlag alatti mértékről csökkent tovább. Az 1999-ben az átlag 75%-a alatti 46 régió közül 22-ben csökkent az egy főre jutó GDP az átlaghoz viszonyítva, a többi 24-ben nőtt, Sterea Elladán kívül leginkább Peloponissoson (+9 százalékpont) és Madeirán (+6 százalékpont).

A csatlakozó országok elmozdulása ebben az időszakban jóval mérsékeltebb volt: átlagosan másfél százalékponttal javítottak az EU-15 átlagához képest, a két szélsőértéket Prága (+12 százalékpont) és Málta, illetve a lengyel Warminsko-Mazurskie (–2 százalékpont) képviseli. Viszonylag jelentősen javított még a pozícióján Közép-Magyarország (+9 százalékpont) és Pozsony (+8 százalékpont) is. A magyar régiók közül egyedül Nyugat-Dunántúl helyzete romlott (–1,3 százalékpont), a többi régióé javult 1,5–3,5 százalékponttal.

Árnyalja a képet, ha az egy főre jutó GDP mellett a háztartások **rendelkezésre álló jövedelmét** is figyelembe vesszük. A rendelkezésre álló jövedelem a háztartások által megszerzett tényezőjövedelmeken kívül (munkabér, kamatbevétel) a szociális juttatásokat, transzfereket is tartalmazza, de ebből levonjuk a háztartás által befizetendő adókat, hozzájárulásokat. A régiók így képzett rangsora erősen eltér a GDP alapján meghatározottól. A rendelkezésre álló 215 régiós adatot vizsgálva (ebből 38 új, 177 régi uniós régió) azt látjuk, hogy míg az egy főre jutó GDP alapján az olasz régiók nem állnak az élen, a rendelkezésre álló jövedelem alapján közülük 6 több mint 47%-kal meghaladja az átlagot, sőt az első helyen is az olasz Valle d'Aosta áll. A rendelkezésre álló jövedelem GDP-hez viszonyított aránya azt is tükrözi, hogy mekkora a központi elvonás mértéke. A centralizált jövedelem részesedése (vagyis hogy az állam a GDP mekkora hányadát vonja el a jövedelmeknek) országról országra különbözik. A skandináv államokban hagyományosan nagy a központosítás, de ezekben az országokban az elvont jövedelmekből az állam térítésmentesen vagy olcsóbban biztosít különféle szolgáltatásokat (tömegközlekedést, óvodát stb.).

115 régió áll előrébb a rendelkezésre álló jövedelem alapján összeállított rangsorban a GDP-alapján készítetthez viszonyítva, és mindössze két olyan akad, amelynek azonos a pozíciója a két rangsorban: a portugál Alentejonak és a lengyel Podkarpackie régióknak.

A legnagyobb változás Prága pozíciójában következik be: az egy főre jutó GDP alapján előkelő helyen álló cseh régió 147 hellyel kerül hátrébb, ha a rendelkezésre álló jövedelmet vizsgáljuk. Bár mérsékeltebb, de hasonló előjelű változások következnek be a finn, svéd, holland régiókra, illetve Dániára is. A déli régiók pozíciója jellemzően javul, ha a rendelkezésre álló jövedelmet vesszük figyelembe a GDP helyett. A magyar régiók közül Közép-Magyarország 39, Nyugat-Dunántúl 9, Közép-Dunántúl 2 hellyel kerül hátrébb a rangsorban, miközben Dél-Alföld és Észak-Alföld 1, Észak-Magyarország 2, Dél-Dunántúl 17 helyet javít.

Azon régiók között, amelyeknek a két rangsorban elfoglalt helye legfeljebb tízzel különbözik, előfordul az átlagnál jóval magasabb egy főre jutó GDP-vel rendelkező (Belső-London, Hamburg), de sokkal több az olyan, amelynek igen alacsony a mutatója (például lengyel, tengerentúli francia régiók).